

УДК 929Ернст:94(477.75):[930+02]“1920/1930”(049.32)

О. М. Дзиговський,

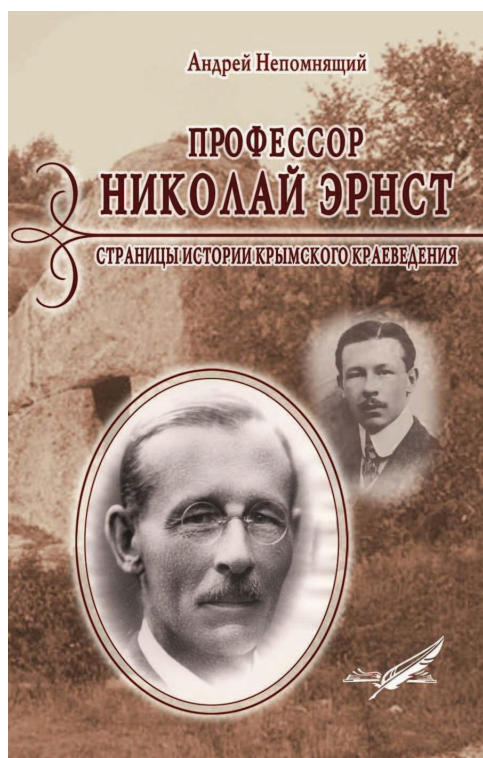
доктор історичних наук,
професор історичного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова,
вул. Єлісаветинська, 12, м. Одеса, 65082, Україна

ГРУНТОВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ КРИМОЗНАВСТВА ТА БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Непомнящий А. А. Профессор Николай Эрнст : страницы истории крымского краеведения / А. А. Непомнящий. – К. : Стилос, 2012. – 464 с. – (Серия : «Библиография крымоведения» ; вып. 15).

Нова монографія професора А. А. Непомнящого присвячена людині, без якої сьогодні неможливо уявити собі розвиток кримознавства взагалі та існування двох ключових книгозбірень півострова – Академічної (зараз – Наукової) бібліотеки Таврійського університету та Наукової бібліотеки «TAURICA», підпорядкованої кримській республіканській установі «Центральний музей Тавриди». Постать професора Миколи Львовича Ернста чекала на таке ґрунтовне наукове дослідження дуже довго і необхідно визнати, що в історії науки вже давно існує нагальна потреба відновлення справедливості щодо ролі і внеску цього видатного вченого у розвиток знань та науки про Крим.

Період 20-30-х рр. ХХ століття для історичної науки був, мабуть, найцікавішим за змістом та несподіваним за наслідками. Інтерес до цього періоду, що його демонструють сучасні дослідники, не слід вважати якимось штучним або свідченням «дисертаційності» окремих тем. Тим більше, що кожна робота, котра торкається вказаного часу, перевіряється на якість при ретельному ознайомленні, а не під першим – досить часто упередженим – враженням. І монографія, яка рецензується, якраз і є прикладом для такого довгого та прискіпливого аналізу. Річ у тім, що для доктора історичних наук Андрія Анатолійовича Непомнящого розробка теми історії кримознавства стала справою його наукового буття. Без перебільшення можна стверджувати, що відновлення історії вивчення Криму у період перших радянських років, ретельний і якісний аналіз наукових процесів того часу та формулювання наукових узагальнень щодо розвитку кримознавства у 20-30-ті роки ХХ століття –

це заслуга саме А. А. Непомнящого, і першою ластівкою у цьому напрямку слід вважати його монографію «Арсений Маркевич: страницы истории крымского краеведения», що вийшла 2005 року. Незаперечним фактом є й значні організаторські здібності сімферопольського дослідника, котрий створив спеціалізовану наукову книжкову серію «Біобібліографія кримиознавства», яка за вісім років свого видання вже налічує 18 випусків. І, власне, саме радянському довоєнному періоду у цьому авторитетному книжковому переліку вже присвячені праці, що не пройшли повз увагу сучасних українських історіографів. Маються на увазі монографія кандидата історичних наук О. В. Севастьянова «Десять лет на службе краеведения: Российское общество по изучению Крыма (1922-1932)», збірка нових документів з архівів Москви «Охрана и изучение памятников истории и культуры в Крымской АССР (1921-1941): исследования и материалы», яка підготовлена кандидатом історичних наук О. В. Хливнюком та книга молодого історика В. В. Акімченкова «Академия в миниатюре: Севастопольский музей краеведения (1923-1939)».

Першою відмінністю монографії, котра рецензується, є ретельно опрацьована джерельна база. Звертаючи ще раз увагу на період, якому вона присвячена, не можна не зауважити, що саме у ці роки історичні джерела збагатилися новими формами та видами документів. Причому, почасти, ці матеріали могли спростувати один одного, а недбалість їх авторів і сьогодні призводить до необхідності витратити час на з'ясування істини. Я можу з упевненістю констатувати, що місяці копіткої роботи у архівах Санкт-Петербурга, Києва та Сімферополя були витрачені А. А. Непомнящим не марно, оскільки синтез нових даних дав змогу оцінити внесок М. Л. Ернста у кримиознавство з різних боків його різноманітної та на диво якісної наукової роботи. Особливість нової книги сімферопольського вченого полягає ще й в іншому. На тлі долі Миколи Ернста вперше відновлені біографії та внесок в історію кримиознавства його численних сучасників, прізвища котрих у переважній більшості також вперше репрезентовані у контексті даної історії. А. А. Непомнящий переконливо довів, що немає історії однієї постаті. Історик має оточення, яке сприяє його діяльності. І це оточення яскраво вимальовано у книзі вмілою рукою фахівця.

Особистість героя книги є її другою відмінністю. Ті, хто ще не ознайомився з біографією М. Л. Ернста, однак збирається це зробити, мають бути готовими до того, що людина про яку йде мова – це людина іншого часу, походження, зовсім іншого культурного оточення. Про ерудицію М. Л. Ернста говорили його сучасники, його ж діяльність, яка відображена на сторінках монографії, лише зайвий раз підкреслює, що винести «на собі» подібний тягар могла тільки просто таки унікально освічена людина.

По суті справи, саме Миколі Ернсту, для якого Крим не був ані батьківщиною, ані місцем наукового зростання випала доля залишити слід майже в усіх наукових проектах, що торкалися різних, а іноді й протилежних сфер. Так, саме професор М. Л. Ернст збирав унікальні книжкові колекції для Академічної бібліотеки Таврійського університету з бібліотек колишніх власників маєтків Південного берега Криму, викупуваючи раритети за власні кошти, іноді залишаючись навіть без шматка хліба. Саме завдяки Миколі Ернсту фонди ще однієї, як зараз прийнято говорити, «знакової» бібліотеки півострова – «TAURICA» залишили у себе багато видань революційних та перших радянських років, оскільки він провів через Академічну раду Наркомосу Кримської АССР постанову про обов'язковий екземпляр для книгосховища. Зараз навіть важко сказати, чи мали б ми сьогодні загалом кра-

езнавчий музей у Сімферополі саме у такому багатому «озброєнні» стародавніми експонатами, якби не принципова позиція М. Л. Ернста, котрий досить часто відмовляв столичному керівництву у проханнях останнього передати той чи інший артефакт минулого до центральних установ. Та й взагалі необхідно зазначити, що без копітки багаторічної праці М. Ернста зараз ми б навряд чи мали такий багатий археологічний матеріал, а відповідно, наша уява про найдавніше минуле регіону була б не досить повною та систематизованою. Продовжуючи тему, неможливо залишити осторонь і джерелознавчі студії М. Ернста, які сьогодні може й виглядають дещо застарілими, однак не треба забувати, що то були перші та по-справжньому якісні спроби узагальнення різноманітної джерельної інформації, що була у наявності в автора. Читаючи книгу, дуже добре розумієш, наскільки від конкретної особистості, від її бажань, а іноді й від її суто людських якостей багато у чому залежить успіх тієї чи іншої справи. І саме професор Микола Ернст неодноразово доводив, що справи, котрі він започатковує – це не якісь забаганки вченого, а насамперед відповідальність і перед собою, і перед нащадками.

І, нарешті, третьою відмінністю монографії А. А. Непомнящого є багаторівневість тексту та професійна обробка саме тих сюжетів, що присвячені відносинам між науковцями. Справа у тому, що Миколі Ернсту доводилося співіснувати як з академічною елітою університетських центрів, так і з представниками місцевого провінційного краєзнавства. Однак, як у тому, так і іншому середовищі завжди зустрічалися як справжні лицарі духу, так й класичні пристосуванці, або навіть ще гірше – покидьки, котрі врешті-решт зраджували. Це не стільки стосувалось самого М. Л. Ернста, скільки було ознакою епохи, і А. А. Непомнящий у тексті дуже вміло розставляє саме ці акценти. Автору іноді достатньо одного речення або навіть слова для з'ясування того чи іншого питання, чи просто – для емоційного співпереживання героєві. Те, що М. Л. Ернсту час від часу випадало боротися за свої ідеї, захищатися з усіх боків, вести дискусію в нерівних умовах, зайвий раз підкреслює реальний масштаб та значення постаті цього науковця.

Тим, хто буде мати змогу ознайомитися з фундаментальною працею професора А. А. Непомнящого, слід підготуватися до зустрічі з яскравим прикладом принципності, об'єктивності та вичерпності у науці. Саме ці основи й додають авторіві наснаги для підкорення нових висот, котрі, звичайно, не даються з легкістю. Однак, уважний читач, безсумнівно, помітить, що на суперобкладинці монографії є презентація робіт вже згаданої нами книжкової серії «Біобібліографія кримознавства». І якщо наша історична наука вже має такий знаний науковий осередок у Криму, який цілком заслужено можна вважати науковою школою професора Андрія Непомнящого, то за її майбутнє можна бути спокійним. Адже, той хто гуртує навколо себе та надихає на творчість, справедливо може вважати свою працю не марною.